

**РОЗДІЛ 3. БЕЗПЕКА, УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТА РІШЕННЯ
В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ**

**CHAPTER 3. SAFETY, RISK MANAGEMENT, AND
EMERGENCY RESPONSE**

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ З ДЕРЖАВНОЮ СЛУЖБОЮ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ
СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ
БІОЛОГІЧНОГО ПОХОДЖЕННЯ**

**ORGANIZATIONAL BASIS FOR COOPERATION BETWEEN THE NATIONAL
GUARD OF UKRAINE AND THE STATE EMERGENCY SERVICE OF UKRAINE
WHEN RESPONDING TO EMERGENCY SITUATIONS OF BIOLOGICAL ORIGIN**

Сергій Белай, заступник начальника навчально-наукового центру організації освітнього процесу – начальник науково-методичного відділу, e-mail: belwz3@ukr.net, Національна академія Національної гвардії України, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0841-9522>

<https://doi.org/10.32447/bcet.2025.27>

Анотація. Розвиток цивілізаційних процесів постійно супроводжувалось загрозами виникнення кризових подій. Крім того, ліквідація наслідків надзвичайних в умовах відсічі широкомасштабної збройної агресії росії набуває сьогодні особливої актуальності. Відповідно до основ теорії управління та практичного досвіду, належна координація виконання завдань є запорукою забезпечення ефективної співпраці, а отже тематика дослідження щодо обґрунтування теоретичні засади взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації є на часі та актуальною.

В розрізі взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації відправного значення набуває функція Штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій щодо безпосередньої організації і координації дій залучених до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій сил цивільного захисту, Збройних Сил України та інших військових формувань, органів і підрозділів внутрішніх справ, а також громадських організацій і волонтерів, а отже організація взаємодії. Проведений правовий аналіз дозволив виокремити основні завдання Національної гвардії України в межах компетенції щодо організації взаємодії з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження.

Аналіз теоретичних засад організації взаємодії, які використовуються в теорії та практиці управління надав можливість виділити основоположні ознаки взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження. Опираючись на теорію взаємодії організаційних систем обґрунтовані основні елементами взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних

заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження. Зазначені висновки є базисом для підвищення ефективності державних механізмів реагування на надзвичайні ситуації.

Напрями подальших наукових досліджень будуть спрямовані на розроблення сумісних механізмів реагування складових сектора безпеки і оборони України на надзвичайні ситуації біологічного походження.

Ключові слова: надзвичайні ситуації біологічного походження, Національна гвардія України, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, взаємодія, нормативно-правові акти

Abstract. The development of civilizational processes has been constantly accompanied by threats of crisis events. In addition, the elimination of the consequences of emergencies in the context of repelling large-scale destructive aggression of Russia is gaining particular relevance today. According to the foundations of management theory and practical experience, proper coordination of task performance is the key to ensuring effective cooperation, and therefore the topic of the study on substantiating the theoretical principles of interaction between the National Guard of Ukraine and the State Emergency Service of Ukraine during the implementation of joint measures to respond to emergencies is timely and relevant.

In the context of the interaction of the National Guard of Ukraine with the State Emergency Service of Ukraine during the implementation of joint measures to respond to emergencies, the function of the Headquarters for the Elimination of Consequences of Emergency Situations acquires a fundamental importance in terms of the direct organization and coordination of the actions of the civil defense forces, the Armed Forces of Ukraine and other military formations, internal affairs bodies and units, as well as public organizations and volunteers involved in the elimination of the consequences of emergencies, and therefore the organization of interaction. The legal analysis conducted allowed us to identify the main tasks of the National Guard of Ukraine within the scope of its competence to organize interaction with the State Emergency Service of Ukraine during the implementation of joint measures to respond to emergencies of biological origin.

Analysis of the theoretical principles of the organization of interaction, which are used in the theory and practice of management, made it possible to identify the fundamental features of the interaction of the National Guard of Ukraine with the State Emergency Service of Ukraine during the implementation of joint measures to respond to emergencies of biological origin. Based on the theory of interaction of organizational systems, the main elements of the interaction of the National Guard of Ukraine with the State Emergency Service of Ukraine during the implementation of joint measures to respond to emergencies of biological origin are substantiated. These conclusions are the basis for increasing the effectiveness of state mechanisms for responding to emergencies.

The directions of further scientific research will be aimed at developing joint mechanisms for responding to components of the security and defense sector of Ukraine to emergencies of biological origin.

Keywords: emergencies of biological origin, National Guard of Ukraine, State Emergency Service of Ukraine, interaction, regulatory legal acts.

1. ВСТУП

Розвиток цивілізаційних процесів постійно супроводжувалось загрозами виникнення надзвичайних ситуацій. Науково-технологічний прогрес утримує потенційні приховані ризики виникнення техногенних аварій та катастроф. Надзвичайні ситуації природнього характеру, такі як землетруси, цунамі, обвали, селі, лавини, повені, урагани, тайфуни, смерчі, лісові пожежі тощо, з циклічної періодичністю трапляються на різних контентах планети. Крім того, ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій як техногенного, так і природнього характеру, в умовах відсічі широкомасштабної збройної агресії росії набуває сьогодні особливої актуальності.

За таких умов Державна служба України з надзвичайних ситуацій реагує на виникнення зазначених кризових ситуацій різної природи походження. Відповідно до функцій та завдань інші складові сектора безпеки і оборони України залучаються до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. Особовий склад підрозділів та частин Національної гвардії України також приймає безпосередню участь у зазначених механізмах кризового реагування.

Питання організації взаємодії складових сектора безпеки і оборони України під час виконання завдань за призначенням завжди мали первинне значення серед функцій органів управління. Відповідно до основ теорії управління та практичного досвіду, належна координація виконання завдань є запорукою забезпечення ефективної співпраці, а отже тематика дослідження щодо обґрунтування теоретичні засади взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації є на часі та актуальною.

Проблемним питанням організації взаємодії сил безпеки і оборони приділяли увагу у своїх наукових дослідженнях такі вчені та практики як Бабков Ю.П., Бацамут В.М., Дробаха Г.А., Єрмошин М.О., Кириченко І.О., Кривенко О.В., Саакян М.Б., Тробюк В.І., Шмаков О.М. та ін. Питанням вдосконалення нормативно-правової бази взаємодії складових сектору безпеки і оборони приділяв увагу Бандурка О.М., Батюк О.В., Гуляк О.В., Долженков О.Ф., Євтушенко І.В., Кузніченко О.С., Комісаров О.Г., Мацюк В.В., Покайчук Я.В. та ін. вчені. Отже, науковцями зроблено вагомий внесок у дослідження проблем взаємодії складових сектора безпеки і оборони, проте у їх працях досліджено лише окремі питання організації взаємодії та вдосконалення нормативно-правової бази цього процесу. Таким чином, комплексного дослідження теоретичних засад взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації не проводилося, що зумовило вибір цієї теми та її актуальність.

2. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Мета роботи полягає у проведенні дослідження з вивчення теоретичних засад організації взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження та надання відповідних рекомендацій покращення.

Методологічну основу дослідження складає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів, які дозволили осмислити в цілому організаційні заходи щодо взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження. Наукові методи дослідження використовувались як окремо, так і у поєднанні між собою.

Зокрема, за допомогою логіко-семантичного методу визначені поняття надзвичайної ситуації, а також законодавчі акти, які використовуються в умовах її виникнення. Порівняльно-правовий та історико-організаційний методи використані для аналізу правового регулювання організації взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження. Методи класифікації, групування та структурно-логічний застосовувалися для виділення елементів взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження.

Емпіричну базу дослідження склали нормативно-правові та правозастосовні акти Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України, Державної служби України

з надзвичайних ситуацій, статистичні матеріали, які характеризують сучасний стан діяльності та управління сил охорони правопорядку під час надзвичайних ситуацій.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Кодексом цивільного захисту України визначено, що надзвичайною ситуацією є порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом чи іншою небезпечною подією, зокрема епідемією, епізоотією, епіфітотією, пожежею, що призвело (може призвести) до виникнення великої кількості постраждалих, загрози життю та здоров'ю людей, їх загибелі, значних матеріальних утрат, а також до неможливості проживання населення на території чи об'єкті, ведення там господарської діяльності. Залежно від характеру походження подій, що можуть зумовити виникнення надзвичайних ситуацій на території України, надзвичайні ситуації класифікують на такі види: техногенного характеру; природного характеру; соціального характеру; воєнного характеру⁷⁷².

Надзвичайною ситуацією техногенного характеру є «порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті унаслідок транспортної аварії (катастрофи), пожежі, вибуху, аварії з викиданням (загрозою викидання) небезпечних хімічних, радіоактивних і біологічно небезпечних речовин, раптового руйнування споруд; аварії в електроенергетичних системах, системах життєзабезпечення, системах телекомунікацій, на очисних спорудах, у системах нафтогазового промислового комплексу, гідродинамічних аварій тощо»⁷⁷³.

Надзвичайною ситуацією природного характеру є «порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, пов'язане з небезпечним геофізичним, геологічним, метеорологічним або гідрологічним явищем, деградацією ґрунтів чи надр, пожежею у природних екологічних системах, зміною стану повітряного басейну, інфекційною захворюваністю та отруєнням людей, інфекційним захворюванням свійських тварин, масовою загибеллю диких тварин, ураженням сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками тощо»⁷⁷⁴.

Надзвичайною ситуацією соціального характеру є «порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене протиправними діями терористичного і антиконституційного спрямування, або пов'язане із зникненням (викраденням) зброї та небезпечних речовин, нещасними випадками з людьми тощо»⁷⁷⁵.

Надзвичайною ситуацією воєнного характеру є «порушення нормальних умов життя та діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене застосуванням звичайної зброї або зброї масового ураження, під час якого виникають вторинні чинники ураження населення, що її визначають в окремих нормативних документах»⁷⁷⁶.

⁷⁷² Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁷³ Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 : наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁷⁴ Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 : наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁷⁵ Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 : наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁷⁶ Класифікатор надзвичайних ситуацій ДК 019:2010 : наказ Держспоживстандарту України 11.10.2010 № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va457609-10#Text> (дата звернення 08.05.2025).

Залежно від обсягів заподіяних надзвичайною ситуацією наслідків, кількості постраждалих і загиблих, обсягів технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для ліквідації її наслідків, визначають такі рівні надзвичайних ситуацій: державний; регіональний; місцевий; об'єктовий.

Законом України «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» визначено, що зоною надзвичайної екологічної ситуації є окрема місцевість України, на якій виникла надзвичайна екологічна ситуація. Надзвичайною екологічною ситуацією є надзвичайна ситуація, при якій на окремих місцевостях сталися негативні зміни в навколишньому природному середовищі, що потребують застосування надзвичайних заходів з боку держави. Негативними змінами в навколишньому природному середовищі є втрата, виснаження чи знищення окремих природних комплексів та ресурсів внаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи та інших факторів, що обмежують або виключають можливість життєдіяльності людини та провадження господарської діяльності в цих умовах⁷⁷⁷.

Підставами для оголошення окремої місцевості зоною надзвичайної екологічної ситуації є:

- значне перевищення гранично допустимих норм показників якості навколишнього природного середовища, визначених законодавством;
- виникнення реальної загрози життю та здоров'ю великої кількості людей або заподіяння значної матеріальної шкоди юридичним, фізичним особам чи навколишньому природному середовищу внаслідок надмірного забруднення навколишнього природного середовища, руйнівного впливу стихійних сил природи чи інших факторів;
- негативні зміни, що сталися в навколишньому природному середовищі на значній території і які неможливо усунути без застосування надзвичайних заходів з боку держави;
- негативні зміни, що сталися в навколишньому природному середовищі, які суттєво обмежують або виключають можливість проживання населення і провадження господарської діяльності на відповідній території;
- значне збільшення рівня захворюваності населення внаслідок негативних змін у навколишньому природному середовищі⁷⁷⁸.

Отже, під час виникнення надзвичайної ситуації біологічного походження може бути запроваджено правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації – це особливий правовий режим, який може тимчасово запроваджуватися в окремих місцевостях у разі виникнення надзвичайних екологічних ситуацій і спрямовується для попередження людських і матеріальних втрат, відвернення загрози життю і здоров'ю громадян, а також усунення негативних наслідків надзвичайної екологічної ситуації.

Запровадження відповідного правового режиму зони надзвичайної екологічної ситуації передбачає виділення державою та/або органами місцевого самоврядування додаткових фінансових та інших матеріальних ресурсів, достатніх для нормалізації екологічного стану та відшкодування нанесених збитків, запровадження спеціального режиму поставок продукції для державних потреб, реалізацію державних цільових програм громадських робіт.

Відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України» серед основних функцій Національної гвардії України важливе місце займає 13-та функція – підтриманні або відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій

⁷⁷⁷ Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13 липня 2000 року № 1908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁷⁸ Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13 липня 2000 року № 1908-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1908-14#Text> (дата звернення 08.05.2025).

техногенного чи природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю та здоров'ю населення, а також 15-та функція – участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що нею охороняються⁷⁷⁹.

Безпосередня організація та координація робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій здійснюються відповідно до статей 76 та 80 Кодексу цивільного захисту України⁷⁸⁰ та наказу Міністерства внутрішніх справ України від 26 грудня 2014 року № 1406 «Про затвердження Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації»⁷⁸¹. Зазначена нормативно-правова база визначає, що Штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації утворюється для безпосередньої організації і координації аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації і є робочим органом керівника робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації. До складу Штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації залежно від рівня надзвичайної ситуації входять працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій, керівники аварійно-рятувальних служб, що беруть участь у ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, представники або експерти відповідних центральних органів виконавчої влади, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, установ та організацій. Основними завданнями Штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації є безпосередня організація і координація аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації.

В розрізі взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження відправного значення набуває функція Штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації щодо безпосередньої організації і координації дій залучених до ліквідації наслідків надзвичайної ситуації сил цивільного захисту, Збройних Сил України та інших військових формувань, органів і підрозділів внутрішніх справ, а також громадських організацій і волонтерів⁷⁸², а отже організація взаємодії.

Як філософська категорія «взаємодія» – це базова філософська категорія, що відображає процеси впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, їх зміни, взаємну обумовленість та породження одним об'єктом інших. По суті, взаємодія є різновидом опосередкованого або безпосереднього, внутрішнього або зовнішнього зв'язку, при цьому властивості будь-яких об'єктів можуть бути пізнаними або проявити себе лише у взаємодії з іншими об'єктами. Тобто, це поняття для позначення впливу речей один на одного для відображення взаємозв'язків між різними об'єктами для характеристики форм людського буття, людської діяльності і пізнання. У понятті взаємодія фіксуються прямі і «зворотні» впливи речей один на одного, обміни речовиною, енергією й

⁷⁷⁹ Про Національну гвардію України : Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁸⁰ Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁸¹ Про затвердження Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 грудня 2014 року № 1406. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-15#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁸² Про затвердження Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26 грудня 2014 року № 1406. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-15#Text> (дата звернення 08.05.2025).

інформацією між різними об'єктами, між організмами і середовищем, форми кооперації людей у різних ситуаціях співробітництва⁷⁸³.

У правовій літературі в основному пропонується дефініція поняття взаємодії, що складається з двох головних ознак – як узгодженої та скоординованої діяльності. Категорія правової взаємодії акцентує увагу на пізнанні цілісного процесу функціонування права, правового життя, охоплюючи усі прояви феномену права; підкреслює реальну роль суб'єктів права, обмінів між ними юридично значущою діяльністю та (або) її результатами у правотворчості, правозастосуванні тощо; показує, що правові способи здійснення суспільних відносин існують і реалізуються тоді, коли право не лише номінально закріплене у своїх формальних джерелах, а реально діє, є «результативним», тобто досягає «мети правового впливу» через «систему стимулів, що спонукають суб'єктів до виконання передбачених правом обов'язків, дотримання заборон, використання можливостей»⁷⁸⁴.

Основоположним нормативно-правовим актом, який визначає питання організації взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації можливо вважати наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859 «Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події»⁷⁸⁵.

Наказ⁷⁸⁶ зазначає форми взаємодії, якими є:

- обмін інформацією про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій у різних регіонах країни;
- проведення спільних оперативних нарад Голови Державної служби України з надзвичайних ситуацій або його заступників з Головою (заступниками) Національної поліції України та Командувачем (заступниками) Національної гвардії України, керівників територіальних органів Державної служби України з надзвичайних ситуацій з керівниками територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції України та оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України;
- здійснення спільних заходів за планами взаємодії органів управління та сил цивільного захисту в разі виникнення надзвичайних ситуацій, що розробляються на регіональних і місцевих рівнях;
- проведення спільних навчань та тренувань; здійснення інших заходів, передбачених чинним законодавством⁷⁸⁷.

⁷⁸³ Господарство і суспільство / Макс Вебер; пер. з нім. М. Кушнір. К.: Всесвіт, 2013. 1112 с.

⁷⁸⁴ Кунев Ю.Д. Взаємодія органів внутрішніх справ і громадських формувань з охорони громадського порядку як елемент державного управління у сфері правоохоронної діяльності. Вісник Запорізького юридичного інституту. 2000. № 1. С. 108–112.

⁷⁸⁵ Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁸⁶ Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁸⁷ Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#Text> (дата звернення 08.05.2025).

Встановлено, що взаємодія здійснюється:

- на державному рівні між апаратом Державної служби України з надзвичайних ситуацій, апаратом центрального органу управління Національної поліції України та головним органом військового управління Національної гвардії України;
- на регіональному рівні між територіальними органами Державної служби України з надзвичайних ситуацій, територіальними органами Національної поліції України та органами військового управління оперативно-територіальних об'єднань Національної гвардії України;
- на місцевому рівні між підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій, відділами (відділеннями) в районах, містах, районах у містах Національної поліції України та військовими частинами Національної гвардії України⁷⁸⁸.

Обмін інформацією здійснюється на державному, регіональному та місцевому рівнях між черговими та диспетчерськими службами з метою організації своєчасного вжиття заходів оперативного реагування в разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, пожежі та небезпечної події.

Організація спільних заходів складається з етапів попередньої підготовки та оперативної підготовки. На етапі попередньої підготовки сторонами, що взаємодіють, здійснюються: розроблення планів взаємодії на регіональному та місцевому рівнях; взаємне інформування; визначення обсягів і послідовності спільних дій при ліквідації наслідків надзвичайної ситуації, пожежі та небезпечної події; узгодження порядку управління і взаємодії підрозділів при виконанні спільних завдань, а також питань матеріально-технічного забезпечення. На етапі оперативної підготовки здійснюються: спільне визначення місць розташування, зустрічі особового складу й порядку здійснення спільних заходів, пов'язаних із запобіганням виникненню та ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій; оцінка обстановки на місці загрози або виникнення надзвичайної ситуації, пожежі або небезпечної події, стану і можливостей наявних сил і засобів; визначення керівника спільних заходів за погодженням з керівниками сторін, що взаємодіють; визначення необхідності залучення інших додаткових сил і засобів Національної поліції України та Національної гвардії України до проведення дій із запобігання виникненню та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожежі та небезпечної події, послідовності здійснення спільних заходів; залучення сил та засобів, необхідних для здійснення спільних заходів⁷⁸⁹.

Основні завдання Національної гвардії України в межах компетенції щодо організації взаємодії є наступні:

- здійснює інформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій на державному, регіональному та місцевому рівнях про ознаки загрози або виникнення надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій;
- надає допомогу в ліквідації наслідків природних, техногенних, екологічних катастроф;
- бере участь у ліквідації наслідків надзвичайних або кризових ситуацій на об'єктах, що охороняються підрозділами Національної гвардії України;
- бере участь у підтримці і відновленні правопорядку в районах виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф,

⁷⁸⁸ Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#Text> (дата звернення 08.05.2025).

⁷⁸⁹ Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії між Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Національною поліцією України та Національною гвардією України у сфері запобігання і реагування на надзвичайні ситуації, пожежі та небезпечні події : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 22.08.2016 № 859. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1254-16#Text> (дата звернення 08.05.2025).

особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

- надає дозвіл підрозділам Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту на в'їзд на територію об'єктів, що охороняються Національною гвардією України, для запобігання виникненню або ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, пожеж та небезпечних подій;

- здійснює інші заходи, передбачені законодавством.

Отже, аналіз теоретичних засад організації взаємодії, які використовуються в теорії та практиці управління, дає можливість виділити такі ознаки взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження, як:

- спільна діяльність суб'єктів під час виконання заходів із реагування на надзвичайні ситуації;
- наявність декількох (не менше двох) суб'єктів взаємодії під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації;
- узгодженість заходів у меті, місці, часі, методах;
- спільна спрямованість функціонування взаємодіючих суб'єктів під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації;
- питання взаємодії під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації регулюються відповідними правовими актами;
- незалежність суб'єктів взаємодії (не підпорядкованість по службі);
- чітке розмежування функцій учасників взаємодії під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації;
- єдина мета – реагування на надзвичайні ситуації⁷⁹⁰.

Відповідно до теорії взаємодії організаційних систем основними елементами взаємодії під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження є наступні:

- визначення суб'єктів організації взаємодії з числа органів та підрозділів Національної гвардії України та Державної служби України з надзвичайних ситуацій;
- визначення зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на організацію взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій;
- визначення сумісних форм організації взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій;
- визначення сумісних способів організації взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій;
- визначення єдиних напрямків організації взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій;
- оцінювання ефективності організації взаємодії.

4. ВИСНОВКИ

На основі викладеного в дослідженні можна дійти наступного.

1. Розвиток цивілізаційних процесів постійно супроводжувалось загрозами виникнення кризових подій. Крім того, ліквідація наслідків надзвичайних в умовах відсічі широкомасштабної збройної агресії росії набуває сьогодні особливої актуальності. Відповідно до основ теорії управління та практичного досвіду, належна координація виконання завдань є запорукою

⁷⁹⁰ Заброда Д.Г. Взаємодія суб'єктів боротьби з корупцією (адміністративно-правовий аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. К., 2005. 240 с.

забезпечення ефективної співпраці, а отже тематика дослідження щодо обґрунтування теоретичні засади взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження є на часі та актуальною.

2. В розрізі взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження відправного значення набуває функція Штабу з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій щодо безпосередньої організації і координації дій залучених до ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій сил цивільного захисту, Збройних Сил України та інших військових формувань, органів і підрозділів внутрішніх справ, а також громадських організацій і волонтерів, а отже організація взаємодії. Проведений правовий аналіз дозволив виокремити основні завдання Національної гвардії України в межах компетенції щодо організації взаємодії з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження.

3. Аналіз теоретичних засад організації взаємодії, які використовуються в теорії та практиці управління надав можливість виділити основоположні ознаки взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження. Опираючись на теорію взаємодії організаційних систем обґрунтовані основні елементами взаємодії Національної гвардії України з Державною службою України з надзвичайних ситуацій під час виконання спільних заходів із реагування на надзвичайні ситуації. Зазначені висновки є базисом для підвищення ефективності державних механізмів реагування на надзвичайні ситуації біологічного походження.

Напрями подальших наукових досліджень будуть спрямовані на розроблення сумісних механізмів реагування складових сектора безпеки і оборони України на надзвичайні ситуації біологічного походження.